

KOMMUNAL- OG REGIONSVALG 2017

- notat om de ligestillingspolitiske udfordringer

AF SOFIE HOLST STORKFELT OG SUSANNE FAST JENSEN.

Kommunal- og regionsvalg 2017

- Notat om de ligestillingspolitiske udfordringer

Af Sofie Holst Storkfelt og Susanne Fast Jensen.

Indledning

Dette notat er til brug ved kommunal- og regionsvalget i 2017. Det har til formål at sætte fokus på relevante ligestillingsproblematikker i debatten op til valget og at sætte fokus på vigtige områder at arbejde med, efter kommunal- og regionsvalget.

Notatet vil indlede med et afsnit om kvinders repræsentation i byrådene og regionsrådene. Dette er for at sætte fokus på den fortsatte ulighed der er mellem mænd og kvinders repræsentation i politik, hvorfor det fortsat ser sådan ud og hvorfor det er vigtigt at arbejde for en mere lige kønsmæssig repræsentation.

Efterfølgende vil centrale kommunale og regionale områder, hvor målgruppen i høj grad er kvinder, blive præsenteret. Ikke mindst på disse udvalgte områder, bør der tænkes ligestilling ind i arbejdet, for at fremme alle kvinders lige muligheder for et aktivt medborgerskab på arbejdsmarkedet og i samfundet generelt. De udvalgte områder er: *Krisecentre, offentlig transport og daginstitutioner* som præsenteres selvstændigt. Alle offentlige myndigheder er forpligtet til at tænke køn ind i al planlægning og forvaltning (§ 4 i ligestillingsloven). Dette og nogle få andre politikområder, vil også blive præsenteret sidst i notatet.

Kvinderepræsentation i byråd og regionsråd

Kvinder har i over 100 år haft stemmeret til kommunalvalg. Til trods for dette, eksisterer der fortsat stor ulighed i antallet af kvindelige repræsentanter i byråd og regionsråd. **Ved seneste kommunal- og regionsvalg i 2013 faldt antallet af kvinder i byrådene fra 31,8 % til 29,7 %.** Antallet af kvindelige borgmestre faldt ligeledes ved sidste kommunalvalg fra **17 til 12 borgmestre.**

Repræsentationen af **kvinder i regionsrådene steg til gengæld i gennemsnit ved sidste valg fra 35 % til 39,5 %.** I regionsrådene ses således en begyndende udjævning af uligheden af mænd og kvinders repræsentation.

Dog er der fortsat behov for fokus på en mere ligelig andel af mænd og kvinder i både by- og regionsrådene.

Der er flere grunde til at kvindelig repræsentation i politik er vigtig:

- Det skaber mere **retfærdighed** og større grad af lige medborgerskab, hvis der er lige repræsentation for mænd og kvinder til elite- og magtpositioner i samfundet – i denne sammenhæng i by- og regionsråd.
- Det skaber den **bedst mulige udnyttelse af ressourcer**. Mænd og kvinder besidder hver især særlige ressourcer og erfaringer, og har forskellige tilgange og bidrag til problemløsning, som kan komme samfundet til gavn, hvis det udnyttes optimalt. Der er således en masse potentiale, der ikke bliver udnyttet, hvis ikke både mænd og kvinder får mulighed for at indtræde på den politiske scene.
- Kvinder kan have **særlige interesseområder**. Hvis ikke der er en kønsbalance, kan det gå ud over kvinders interesseområder, som nedprioriteres, hvis ikke kvinder er til stede og bidrager med deres erfaringer. Denne grund hviler på en præmis om, at der fortsat er interesseområder, som særligt er kvinde- og mandsdominerede, og at der dermed er potentiale for interessekonflikter. Man skal naturligvis ikke tillægge kvinder bestemte "kvindestandpunkter", men gøre brug af de forskellige livserfaringer og baggrunde som mænd og kvinder bringer med sig.
- En større ligelig repræsentation vil desuden skabe en større grad af mangfoldighed og dermed **afspejle befolkningssammensætningen mere ligeligt**.

Årsagen til den ulige fordeling af mænd og kvinder skyldes flere forhold:

- Der peges bl.a. på, at de enkelte partier ikke prioriterer kvinder som spidskandidater. Partierne har et ansvar for at sætte kvinder ind som spidskandidater, og at placere kvinderne højere på listerne i forbindelse med valg. Herudover skal kvinderne allerede på banen i opstillingsfasen og markere sig, hvilket både er et personligt og et partimæssigt ansvar at støtte op om.
- Valgforskning viser, at køn ikke er et afgørende kriterium ved stemmeafgivelse. Faktorer som alder og lokaltilknytning, har større betydning.

- En tredje årsag til den lave repræsentation af kvinder kan hænge sammen med forestillingen om, at der i Danmark allerede er ligestilling mellem kønnene. Når vi som udgangspunkt tænker, at vi har ligestilling i Danmark, tages der ikke politiske initiativer til, at for alvor at sætte fokus på uligheden, og dermed at bryde med denne diskurs.

Ligestillingspolitiske områder og tilbud, som særligt kvinder benytter

I nedenstående vil centrale områder inden for de kommunale ligestillingspolitiske områder blive præsenteret. Det er områder, som særligt kvinder benytter sig af, og som det er vigtige at være opmærksomme på bliver prioriteret politisk, netop for at kvinder i samme omfang som mænd, har mulighed for at opnå ligestilling og lige medborgerskab.

Når man taler om mænd, kvinder og ligestilling, kan der hurtigt komme et meget stereotypet billede af mænd og kvinder. Det er derfor vigtigt at fastslå, at alle mænd og alle kvinder er forskellige og bl.a. påvirkes af deres alder, økonomi, etnicitet, handicap, geografi, beskæftigelse, familiestatus, osv. Det er således ofte utilstrækkeligt kun at se på kategorien "mænd" eller kategorien "kvinder", men øvrige faktorer må også tænkes ind. Dog kan den grove skitsering af mænd og kvinders forskelligheder nedenfor, give et overordnet fokus på de forskellige problemstillinger. Når der skal arbejdes konkret for bedre ligestilling inden for de beskrevne problemstillinger, bør øvrige faktorer dog være med i overvejelserne og løsningerne.

Krisecentre

Voldsramte kvinder er et kommunalt anliggende.

I Danmark findes omkring 40 forskellige krisecentre, fordelt over hele landet. Disse centre støtter og hjælper op mod 2.000 kvinder årligt, som søger beskyttelse mod vold. Kommuner køber sig ofte til pladser på et krisecenter i en anden kommune end deres egen. Det kan være fordi kommunen ikke selv huser et krisecenter, eller det kan være fordi det skønnes at det er mest sikkert for offeret at komme langt væk fra voldsmanden.

I alt vurderer Statens Institut for Folkesundhed at ca. 29.000 kvinder, med dansk statsborgerskab, årligt udsættes for vold i nære relationer (partnervold). Det er altså kun en lille gruppe, der søger støtte på krisecentrene.

Kommunerne er forpligtede til, efter serviceloven, at sikre at voldsudsatte kvinder og deres børn, kan få ophold et sikkert sted i en midlertidig periode. I praksis er det krisecentrene, der udbyder denne indsats. Kvinder kan møde

op på krisecentrene akut og anonymt, og de bliver derefter visiteret af ledelsen på det enkelte krisecenter.

Udover krisecentre findes der også kommunale og civilsamfundsorganisationer, der yder støtte og rådgivning til kvinder der har været udsat for vold, ligesom der findes behandlingstilbud til voldsudøvende. Kommunen definerer serviceniveauet, og det er altså op til byrådspolitikerne.

En del af de kvinder, der benytter landets krisecentre, har børn. For de voldsudsatte mødre er der ofte mange bekymringer, om samarbejdet med kommunen ift. børnene. Mødrene har en stor frygt for, at kommunen vil gå ind og fjerne barnet og anbringe det mod hendes ønske. Denne problematik er væsentlig at være opmærksom på, da det betyder at nogle voldsudsatte kvinder med børn er længere tid om at søge hjælp, end voldsudsatte kvinder uden børn. I nogle tilfælde, er det dog netop det at de har børn, som gør at de søger hjælp til sig selv og børnene på krisecentrene.

En klarhed omkring kommunens rolle og muligheder, i forbindelse med kvinder med børn på krisecentre, kan være et tiltag som vil kunne medvirke til, at flere kvinder med børn søger om hjælp til brud med de voldelige relationer.

Det er vigtigt at støtte op om indsatserne, for at hjælpe kvinder med at bryde ud af voldelige forhold og relationer, da volden kan få betydning for alle aspekter af kvindernes liv. Det kan være udfordrende at gå på arbejde, svært at passe egne børn og vanskeligt at udvise omsorg, hvis man udsættes for vold. Hertil kan komme personlige individuelle symptomer, såsom depression og angst, PTSD, søvnforstyrrelser, forvirring, irritabilitet, selvbeprejdelse og dårligt selvværd. Volden kan også være med til, at den voldsudsatte ændrer adfærd, f.eks. får et misbrug, isolerer sig eller reagerer voldsomt ved forandringer.

For børn, der lever med vold i familien, eller selv bliver udsat for vold, kan konsekvenserne ligeledes være forskelligartede, men meget alvorlige. Børnenes udvikling påvirkes både på kort- og på lang sigt, og det er derfor vigtigt, at der gribes ind med støtte så snart volden opdages.

Vold i nære relation er for mange et tabubelagt emne, og den voldsudsatte prøver derfor ofte at skjule volden. Derfor kan det være svært for pårørende, kolleger eller andre omkring den voldsramte, at identificere problemet. Som kommunal arbejdsgiver kan man være med til at aftabuisere partnervold. Der kan være personalepolitikker, der klart udtrykker at man hjælper voldsudsatte og voldsudøvere. Kommunen kan sikre temadrøftelser i folkeskoler og

ungdomsskoler o.l. med henblik på at gøre det klart, at vold ikke er normalt, og at man kan få hjælp.

Hvis der er børn, som oplever vold i familien eller selv udsættes for vold, er det vigtigt at de professionelle rundt om barnet, er opmærksomme på de tegn og signaler som barnet kan udvise som reaktion på volden. Kommunen skal gøre det klart, at al mistanke skal indberettes. Ligeledes er det vigtigt at være opmærksom på de tegn, som den voksne voldsudsatte kan vise, for at bringe volden frem i lyset og give mulighed for at støtte op om alternativer til det voldelige forhold.

Gode velnormerede krisecentre kan både hjælpe familier i akut nød, samt spare det offentlige for rigtig mange udgifter. Kvinder og børn, der ikke bliver hjulpet på rette vej i tide koster meget i behandling, sygefravær, mistro hos børnene og sidenhen måske langvarige overførselsindkomster.

Offentlig transport

Det er især kvinder, der anvender offentlig transport.

Køn og transport er ikke traditionelt tænkt sammen. Dog er der gode grunde til at se på transportsektoren ud fra et ligestillings- og kønsperspektiv. Både mænd og kvinder har behov for at kunne transportere sig i hverdagen, dog er deres behov og transportvaner meget forskellige.

Transport giver mulighed for mobilitet. Alt efter muligheden for transport, kan oplevelsen af frihed og muligheden for at passe et job begrænses eller udvides. Transport har praktiske formål, f.eks. til og fra arbejde, til og fra daginstitutioner, til og fra læge, sygehus osv. Transport kan også have et socialt eller kulturelt formål f.eks. at besøge familie og venner, gå i biografen, tage en tur i skoven, komme til fodbold eller anden sport, mm.

Transport dækker over alle former for transport som bil, fly, båd, men også bus, cykel, tog og gåben.

Mænds transportvaner er typisk præget af, at mænd ofte rejser længere afstande og tager bilen, hvor kvinder i højere grad rejser lokalt og oftere gør brug af offentlig transport, cykel eller gåben.

Brugen af forskellige transportformer og rejse længde hænger sammen med det kønsopdelte arbejdsmarked. Både uligheden i mænd og kvinders typer af erhverv, og arbejdsfordelingen i hjemmet spiller en væsentlig rolle.

Kvindes rejser er oftere præget af flere formål end mænds. Mænd tager typisk fra hjemmet til arbejde og derefter hjem igen, hvor kvinder i højere

grad tager fra hjemmet til daginstitution, til arbejde, til indkøb, til daginstitution og derefter hjem. Dette mønster kan ses i relation til netop arbejdsfordelingen i hjemmet. Her er det fortsat meget traditionelt præget i mange danske familier, hvor mor er den der har hovedansvaret i familien og hjemmet, og hvor far er den der i højere grad tjener pengene. Dette afspejler sig bl.a. i at kvinder, oftere end mænd, går ned i arbejdstid når de får børn og prioriterer at arbejde tæt på bopælen.

Alle de ovenstående forhold giver nogle helt forskellige rejsemønstre og behov. F.eks. rejser flere kvinder uden for myldretiden, og de foretager flere rejser i nærområdet sammenlignet med mænd. Rejselængde og rejsetid hænger dog sammen med uddannelseslængde – både for mænd og kvinder. Jo højere uddannelse og arbejdsstilling den enkelte har, jo længere transporttid og afstand tilbagelægges der dagligt gennemsnit.

Mænd har traditionelt set haft et større økonomisk råderum sammenlignet med kvinder, hvilket har medført muligheden for kørekort og bil. I dag er langt flere kvinder tilknyttet arbejdsmarkedet, og har fået kørekort sammenlignet med tidligere. Yngre kvinder har i dag også langt oftere adgang til bil, hvilket måske fremadrettet vil afspejle sig i rejsevanerne for mænd og kvinder.

Den traditionelle arbejdsfordeling i familierne medfører, at kvinder fortsat ønsker arbejde i kortere afstand til hjemmet. Kvinder ønsker ikke at bruge lang transporttid til og fra arbejde, når familiestrukturen også skal hænge sammen. Kvinders til- og fravalg af job- og fritidsaktiviteter, hænger sammen med i hvor stort et omfang der er mulighed for offentlig transport, og hvordan denne fungerer.

Mænd og kvinders transportvaner hænger også sammen med individuelle faktorer, bl.a. om man lever i parforhold eller alene, om der er børn, det økonomiske råderum i familien, familiemedlemmernes alder, uddannelseslængde og jobtype, og om man bor i byen eller på landet.

Transportsystemets udformning er også af betydning for rejsevanerne, f.eks. hvor gode vej- og vejrforholdene er, hvor ofte bus og tog kører, om der prioriteres at rydde sne på fortov og cykelstier, om der laves sikre skoleveje, oplysning af mørke steder osv. Se evt. den lille film om snerydning: <http://vimeo.com/68275329>

Når ligestilling skal tænkes ind i transportsektoren, er det væsentligt at have øje for mænd og kvinders forskellige transportvaner. Herunder kan det overvejes, om transportsystemet tager hensyn til alle borgeres behov og altså

ikke kun se på "mænd" og "kvinder", men også på f.eks. ældre, handicappede, børn, osv.

Da kvinder, oftere end mænd, benytter sig af offentlig transport eller færdes på gåben og cykel, er det væsentligt at være opmærksom på, at kvinder derfor oftere kan føle sig usikre, når de færdes alene. At tænke i ligestilling kan derfor også være at tænke i sikkerhed, f.eks. om der er øde og mørke steder, som kvinder ikke tør benytte. Ligeledes kan mørke og uoplyste busstopsteder/stationer have en negativ effekt. Antallet af transportafgange og viden omkring f.eks. hvornår næste bus kører er også afgørende for kvinders følelse af sikkerhed, og dette får dermed indflydelse på deres mobilitet.

Når politikerne forringer den offentlige transport, er det altså især kvinder de rammer. Når politikerne investerer i en sikker offentlig transport med jævnlige og synlige afgange, vil det være ligestillingspolitisk positivt. Det samme gælder for etableringen af gode cykelstier.

Daginstitutioner

Kommunerne har ansvaret for daginstitutionernes serviceniveau. Forældrene er afhængige af serviceniveauet i daginstitutionerne, og det er fortsat mødre der er mest afhængige.

I takt med kvindernes indtræden på arbejdsmarkedet og udvidelsen af velfærdssamfundet, opstod behovet for pasningstilbud til børnene, de syge og ældre.

Op mod 97 % af alle børn i Danmark passes i daginstitutionstilbud, når de er i alderen 3-5 år. Fem dage om ugen tilbringer de mere end halvdelen af deres vågne tid i de danske daginstitutioner. Dette stiller krav til en god kvalitet af pasningsmulighederne, i takt med at arbejdsmarkedet forandrer sig.

Flere og flere forældre får behov for et pasningstilbud, som er åbent ud over den traditionelle åbningstid fra f.eks. kl. 7-18. Det skyldes, at

- Åbningstiderne og lukketiderne på arbejdsmarkedet bliver længere og længere f.eks. i butikkerne.
- En del jobs forbundet med skiftende arbejdstider f.eks. sygeplejersker og læger.
- Dertil er et stigende antal forældre alene med ansvaret for børnene f.eks. som enlige forsørgere eller som defamilier. Det kan også medføre ændrede behov for pasning af børn.

Det er et kommunalt ansvar, at åbne- og lukketiderne i daginstitutionerne matcher arbejdsmarkedets udvikling. Når der **ikke** er længe åbent, er det især kvinderne det rammer.

I dag kan børnefamilierne ikke trække på bedsteforældrene til at aflaste og hjælpe i den pressede hverdag, i samme omfang som de tidligere har kunnet. Bedsteforældregenerationen er selv på arbejdsmarkedet, eller dyrker tidskrævende fritidsinteresser, og hertil kommer ferierejser, uddannelse og kurser. Familierne står således overfor lidt af et puslespil i forbindelse med ferier, sygdom i familien og lukkedage i institutionerne.

Samtidig med, at børnene i stigende grad passes længere tid i institutionerne, er der så mange nedskæringer af personalet, så der er færre pædagoger pr. barn. Nogle forældre oplever ikke, at de kan leve op til egne forventninger omkring familielivet, hvor tid til børnene står i kontrast til et arbejdsliv, der i stigende grad flyder ind over familielivet. Mange forældre oplever derfor den dårlige samvittighed over de lange dage, som deres børn må tilbringe i daginstitutionerne.

Når familierne vælger disse løsninger, kan det forstås som et forsøg på at skabe balance mellem arbejdsliv og familieliv. Oftest er det barnets mor som går ned i arbejdstid eller får arbejde tættere på bopælen fremfor barnets far, hvilket hæmmer kvindernes karrieremuligheder, indkomst og pensionsopsparing.

Fokus på god pædagogisk kvalitet, gode normeringer (uden lukkedage og med åbningstider der passer til fleksible job), og gode rammer, er afgørende for at arbejdsliv og familieliv kan hænge sammen i de enkelte moderne familier, og afgørende for at vi får et ligestillet samfund.

Kommunen- og regionens personalepolitik

Kommunen- og regionskommunen er de ansvarlige for, hvor meget ligestilling er tænkt ind i personalepolitikken.

Der er mange vigtige ligestillingspolitiske mål, der kan forbedre personalepolitikkerne, når man er så stor en arbejdsgiver som en kommune/regionskommune er.

Byråds- og regionspolitikkerne kan:

- Mindske det horisontale kønsopdelte arbejdsmarked via retningslinjer/personalepolitikker for rekruttering af det underrepræsenterede køn.

- Mindske det vertikale kønsopdelte arbejdsmarked via før-lederkurser, mentorordninger og talentudvikling af kvinder til topposter.
- Mindske uligeløn ved at arbejde systematisk og seriøst med kønsopdelte lønstatistikker, i samarbejde med de faglige repræsentanter.
- Udarbejde en familiepolitik, der indeholder mål om balancen mellem arbejdsliv og familieliv.
- Sikre at partnervoldproblematikken indarbejdes i personalepolitikken, så de ansatte kan se, at der er hjælp at hente på arbejdspladsen.
- Sikre retningslinjer i personalepolitikken, der forebygger seksuel chikane og angiver, hvordan problemet håndteres, hvis det alligevel opstår.

Ligestillingsredegørelse

I ligestillingsloven, siger § 4:

”Offentlige myndigheder skal inden for deres område arbejde for ligestilling og indarbejde ligestilling i al planlægning og forvaltning”.

Denne paragraf handler om ligestilling mellem kvinder og mænd.

Offentlige myndigheder, kommuner og regioner, skal hvert andet ulige år indsende en redegørelse om indsatsen, og derved kan vi alle følge arbejdet.

Nyborg kommune har i rigtig mange år været nr. 1, skarpt forfulgt af København og Aarhus. Du kan se din egen kommunes/regions seneste redegørelse ved at gå ind på www.ligestillingidanmark.dk og søge på din kommune/region i bjælken øverst. Her finder du de konkrete besvarelser, som giver et meget godt indblik i hvad der egentlig forventes af din kommune, samt en kort rapport over hvordan din kommune/region placerer sig, i sammenligning med de andre kommuner/regioner. Frikommuner er ikke med i rapporten, de skal søges i kommunen.

I det tidlige efterår 2017 skal der igen indleveres en redegørelse. Nogle borgmestre/politikere er lettest at få i tale om disse spørgsmål i valgåret.

Det er byrådspolitikernes ansvar at have indsigt i kommunens ligestillingsredegørelse, benchmarking med andre kommuners redegørelser og sætte sig mål for de kommende år.

Beskæftigelsespolitik og uddannelsesvejledning

En af de største barrierer for ligeløn mellem kvinder og mænd, er det kønsopdelte arbejdsmarked og uddannelsesvalg. Fra undersøgelser ved vi, at meget vejledning sker kønsstereotyp. Oftest vejledes piger ubevidst til omsorgsområdet, mens drenge vejledes til IT-brancher og håndværkerfag.

Kommunalpolitikere har mulighed for at lave indsatser og retningslinjer, for at vejledningen for formidling foregår mindre kønsstereotyp. Det vil også modvirke paradoksproblemer på arbejdsmarkedet, hvor der er ledige og mangel på kvalificeret arbejdskraft på samme tid. F.eks. er der markant mangel på højtuddannede IT-medarbejdere inden for en lang række brancher, samtidig med at mange højtuddannede kvinder er ledige.

Et særligt fokusområde er kvinder med minoritetsbaggrund. Her er brug for særlig opmærksomhed på, at de kommer ind på arbejdsmarkedet, fastholdes og bliver ansat fuldtid – eller i hvert fald til en løn de kan leve af. Det vil sandsynligvis være nødvendigt med positiv politisk opmærksomhed herpå, og flere ressourcer til sagsbehandleres arbejde. Egen indkomst er den største frisættende faktor overhovedet.

Afsluttende bemærkninger om kønsblindhed og mænds udfordringer.

Ligestilling er i notatet her mest tænkt i en kvindepolitisk sammenhæng. På nogle områder har mænd også ligestillingspolitiske udfordringer. For at legitimere sit ligestillingspolitiske engagement, og fordi mændenes udfordringer naturligvis også bør tages alvorligt, kan det være klogt at inddrage dem også.

Kønsblindhed er generelt et problem, når der træffes politiske og administrative beslutninger, uden at overveje om køn er på spil. Om beslutningen påvirker det ene køn mere positivt/negativt end det andet, som i eksemplet med besparelser på offentlig trafik. Kønsblindhed rammer f.eks. mænd på plejehjem, som i deres hverdag ofte primært oplever at terapien møder kvinders behov. Det gælder også, hvis f.eks. biblioteket ikke gør en indsats for også at tiltrække mandlige lånere.

På det regionale område kan kønsblindhed føre til at mænd og kvinder ikke diagnosticeres korrekt fra starten. Det er kendt at mænds depression ofte underbehandles fordi den ikke spottes, da symptomerne tit er forskellige fra kvinders. Omvendt er mange kvinder i risiko for at dø af kredsløbssygdomme, da symptomer på blodpropper er forskellige fra mænds. Det siges at sygdomme kan have en kønnet norm. Mænd kan få brystkræft og kvinder kan få ADHD, selv om den lidelse har en maskulin norm. Det er ofte svært at få øje på problemer, når man kigger et forkert sted hen!

Litteraturliste

Borchorst, Anette: *Normative begrundelser for flere kvinder i lokalpolitik: Mindre kvindevenlig politik, dårlig ressourceudnyttelse eller uretfærdighed?* (2008)

Breengaard, Michala Hvidt: *Bæredygtig og ligestillet transport – FIU ligestilling*, (2008)

Breengaard, Michala Hvidt: *Kønnere transport*. I Dansk Vejtidskrift, 2008 august, (2008)

Børnerådet: *Mellem hjem og børnehave*. Børnerådets mini-børnepanel, (2011)

Kjær, Ulrik: *Hvorfor er der så få kvinder i kommunalpolitik?* (2009)

Kvinder, Køn og Forskning: *På vej – Køn og transport* 13. årgang nr. 1, (2004)

LOKK – Landsorganisation af kvindekrisecentre – hjemmeside www.lokk.dk

Lund, Helle Rosdahl & Reich, Kim: *Work-Life Balance 2.0 – Resultater, arbejdsglæde, motivation og engagement*. Gyldendal Business, (2013)

Nielsen, Jytte: *Antallet af kvinder dykker i kommunerne*. Kvininfo's webmagasin, (2013)

Rambøll: *Evaluering af krisecentretilbuddene – Pixiudgave*, (2015)

Socialstyrelsen – www.socialstyrelsen.dk Underside om: *Vold i nære relationer*

Toft, Mille Louise Wowk: *Kvinder i kommunalpolitik – hvorfor er der så få?* Speciale Aalborg universitet, samfundsfag, (2009)

www.skl.se under "verksamheter" og så "jämställdhet" Sverige er langt fremme med at tænke køn ind i kommuners/regioners beslutninger.

